

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА МИРНІ ЗІБРАННЯ В УКРАЇНІ

TOPICAL ISSUES OF JUDICIAL PRACTICE IN CASES CONCERNING THE EXERCISE OF THE RIGHT OF CITIZENS TO PEACEFUL ASSEMBLY IN UKRAINE

Кобруссва Є.А., к.ю.н.,

доцент кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Статтю присвячено дослідженню судової практики щодо забезпечення права на мирні зібрання в Україні. У дослідженні наголошено на важливості забезпечення права на мирні зібрання, та актуальності питання виконання судових рішень у разі відкриття проваджень щодо обмеження права на мирні зібрання, розгляд яких віднесено до компетенції суду.

Зокрема вказано, що таке діяння підпадає під кваліфікацію ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод – порушення права на справедливий суд. Європейський суд з прав людини неодноразово у своїх рішеннях наголошував на серйозності та масштабності цієї загрози для України.

Доведено, що міжнародні та європейські стандарти у сфері права на свободу мирних зібрань є принципово важливими для будь-якої окремо узятій країни взагалі та України зокрема. Як справедливо зазначається з цього приводу, останні є надзвичайно важливими для формування відповідних національних юридичних інститутів і розбудови на їх основі громадянського суспільства. З огляду на це подальшу свою увагу зосереджуватимемо на їх аналізі, що буде здійснюватися кризь призму положень міжнародних та європейських нормативних актів, які регулюють порядок організації та проведення мирних зібрань.

Зроблено висновок, що в Україні існує проблема, яка має стійкий повторюваний характер – надмірна тривалість виконання або невиконання судових рішень щодо проведення мирних зібрань, що є порушенням прав на справедливий судовий розгляд. Незважаючи на те, що ЄСПЛ неодноразово вказував на виконання судового рішення як частину судового розгляду, в Україні досі не завжди належно враховується ця позиція ЄСПЛ. Виконання судового рішення є частиною зобов'язань держав щодо забезпечення доступу до правосуддя згідно зі ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод. Особа, яка має судові рішення проти органу державної влади чи органу місцевого самоврядування, не зобов'язана ініціювати додаткові процедури для виконання цього рішення. Безумовне виконання такого рішення має гарантуватися державою.

З метою покращення ситуації в досліджуваній сфері доцільним є перегляд чинного законодавства, яке забезпечує виконання судових рішень, продовжити реформування органів державної влади для ефективної діяльності судових органів та захисту прав громадян.

Ключові слова: право на мирні зібрання, аналіз судових рішень, відповідальність за порушення встановленого порядку організації мітингів.

The article is devoted to the study of the case law of the European Court of Human Rights on liability and control over non-enforcement of court decisions in Ukraine. The study emphasizes the importance of enforcement of court decisions that have entered into force. In particular, it is stated that such an act falls under the qualification of Art. 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – violation of the right to a fair trial. The European Court of Human Rights has repeatedly emphasized in its judgments the seriousness and scale of this threat to Ukraine.

It is proved that international and European standards in the field of the right to freedom of peaceful assembly are fundamentally important for any individual country in general and Ukraine in particular. As rightly pointed out in this regard, the latter are extremely important for the formation of relevant national legal institutions and the development of civil society on their basis. With this in mind, we will further focus on their analysis, which will be carried out through the prism of the provisions of international and European regulations governing the organization and conduct of peaceful assemblies.

It is concluded that in Ukraine there is a problem that has a persistent recurring nature – the excessive duration of execution or non-execution of court decisions on holding peaceful assemblies, which is a violation of the ECHR's guaranteed rights to a fair trial. Despite the fact that the ECtHR has repeatedly pointed to the enforcement of a judgment as part of a trial, this position of the ECtHR is still not always properly taken into account in Ukraine.

Execution of a court decision is part of the obligations of states to ensure access to justice under Art. 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. A person who has a court decision against a public authority or local self-government body is not obliged to initiate additional procedures to enforce this decision. Unconditional implementation of such a decision must be guaranteed by the state.

In order to improve the situation in the studied area, it is advisable to review the current legislation, which ensures the implementation of court decisions, to continue reforming public authorities for the effective operation of the judiciary and the protection of citizens' rights.

Key words: right to peaceful assembly, analysis of court decisions, liability for violation of the established procedure for organizing rallies.

Виконання судового рішення є частиною зобов'язань держав щодо забезпечення доступу до правосуддя згідно зі ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод. Керівні принципи зі свободи мирних зібрань ОБСЄ з приводу одночасних зібрань рекомендують виходити з рівноправності всіх осіб та груп на присутність у громадських місцях з метою вираження своїх поглядів. Отже, люди мають право на проведення зборів на знак незгоди з іншими думками, що висловлюються на іншому публічному зібранні. У таких випадках збіг за часом та місцем проведення двох зібрань, скоріше за все, стане важливим елементом ідейного послання на адресу іншого зібрання.

Проблема дотримання свободи зібрань набула в Україні особливої актуальності через численні акції протесту, які вже неодноразово відбувалися в Україні. Водночас слід зазначити, що питання адміністративно-правового

регулювання права на мирні зібрання неодноразово привертало увагу науковців, серед яких: М.О. Баймуратов, В.В. Букач, О.В. Васьковська, Т.І. Гудзь, М.М. Денісова, О.С. Денісова, О.Ю. Дрозд, В.В. Заросило, О.В. Колісник, А.Т. Комзюк, Р.О. Куйбіда, М.І. Логвиненко, С.М. Міщенко, О.Б. Онишко, В.Д. Остапенко, В.Г. Поліщук, Е.Є. Регушевський, М.Л. Серета, М.І. Смокович.

Законодавець наділив повноваженнями встановлювати обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання тільки суд, який може скористатися ними відповідно до Конституції України лише в інтересах національної безпеки і громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам; охорони здоров'я населення; захисту прав і свобод інших людей.

Під час розгляду та вирішення справ зазначеної категорії суди аналізували докази та надавали оцінку обставинам,

що мають значення для правильного вирішення справи, зокрема меті та змісту мирних зібрань, можливості виникнення конфліктів та порушень правопорядку під час одночасного проведення зібрань, які мають протилежні політичні, ідеологічні спрямування, вивчали минулу поведінку організаторів та учасників зібрань, з'ясували ймовірність небезпеки порушення прав і свобод інших людей тощо.

Задовольняючи позови про заборону проведення мирного зібрання або встановлюючи інші обмеження у реалізації права на мирні зібрання, суди вбачали можливість порушення інтересів національної безпеки і громадського порядку в:

- перешкоджанні вільному доступу громадян та працівників до державних установ, поруч з якими планувалося проводити заходи;

- порушенні нормального руху транспортних засобів на ділянках доріг, наближених до місця проведення заходу;

- можливості виникнення конфліктних ситуацій у разі збігу у місці та часі проведення кількох мирних зібрань різного (часто протилежного) ідеологічного спрямування тощо;

- ймовірності виникнення заворушень, злочинів, порушень прав і свобод інших людей у зв'язку з відсутністю у органів виконавчої влади та місцевого самоврядування можливості забезпечити громадський порядок під час проведення мирного заходу із-за повідомлення про його проведення у недостатній для цього строк;

- неповідомленні органам виконавчої влади та місцевого самоврядування про кількість осіб, які братимуть участь у масових заходах, час або місце проведення заходів, що унеможливило здійснення органами виконавчої влади та місцевого самоврядування підготовчих заходів до їх проведення;

- недостатній кількості працівників правоохоронних органів, якої потребувало забезпечення безпеки проведення того чи іншого мирного заходу, у зв'язку з їх зайнятістю у проведенні інших заходів загальнодержавного (міського тощо) значення;

- проведенні робіт з реконструкції (ремонту) площ, вулиць, доріг тощо, які визначалися як місця проведення масових заходів, у чому вбачалося можливість створення загрози життю та здоров'ю людей;

- перекритті під'їзних доріг до сміттєзвалища, що могло створити загрозу здоров'ю населення;

- перешкоджанні проведенням мирних заходів проведенню запланованих раніше загальноміських заходів у дні державних свят, футбольних матчів, концертів тощо;

- проведенні заходів за маршрутами відвідування визначних місць офіційними особами – високопосадовцями, охорона яких потребувала застосування підвищених заходів безпеки, та під час візитів іноземних делегацій чи офіційних осіб;

- розміщенні під час проведення мирного зібрання в місцях, які є об'єктами благоустрою, наметів як малих архітектурних форм, що потребує погодження з відповідним органом місцевого самоврядування;

- порушеннях тиші та спокою за маршрутами або в місцях проведення мирних зібрань та в іншому.

Відмовляючи у задоволенні позовів органів виконавчої влади, місцевого самоврядування про встановлення обмежень у реалізації права на мирні зібрання та задовольняючи позови організаторів мирних зібрань про усунення таких обмежень, суди брали до уваги їх мирний характер, мету, кількість учасників, дійсну можливість органів виконавчої влади та місцевого самоврядування виконати свої повноваження щодо забезпечення охорони громадського порядку під час проведення мирних зібрань, вжиті заходи до погодження спірних питань проведення мирного зібрання з його організаторами до звернення з позовом про його заборону чи інше обмеження, оцінювали наяв-

ність реальної небезпеки їх проведення інтересам національної безпеки та громадського порядку.

Вирішуючи справи зазначеної категорії, суди виходили з того, що обмеження у реалізації права на мирне зібрання можливі тільки у разі створення дійсної небезпеки заворушень чи злочинів, загрози здоров'ю населення або правам і свободам інших людей через проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших зібрань та лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку.

Найчастіше підставою звернення до суду з позовами про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання була неможливість органів виконавчої влади та місцевого самоврядування забезпечити дотримання громадського порядку під час проведення заявлених заходів сама собою або у зв'язку з несвоєчасним попередженням цих органів про їх проведення, збігом у місці та часі проведення кількох мирних зібрань (часто протилежного характеру), що могло спричинити заворушення або порушення прав і свобод інших людей. Нерідко органи виконавчої влади та місцевого самоврядування не могли забезпечити дотримання безпеки дорожнього руху під час проведення зібрань.

Як показує практика, суди, в основному, задовольняють позови про обмеження проведення масових зібрань у зв'язку з обґрунтованістю вимог органів місцевого самоврядування.

Розглянемо на прикладах підстави, за яких суди ухвалювали такі рішення.

17 травня 2019 р. Харківський окружний адміністративний суд у складі: головуючого судді Єгупенка В.В., за участю секретаря судового засідання – Чайкіної Н.Е., за участю: представника позивача – Козак І.В., представника позивача – Максимовського С. О., представника позивача – Резанова А.Б., відповідача – ОСОБА_3, представника відповідача – ОСОБА_4, представника третьої особи – Скубак Н.В., представника третьої особи – Рибалко О.В., представника третьої особи – Крупської К.М., представника третьої особи – Маслош С.М., розглянув у відкритому судовому засіданні у приміщенні Харківського окружного адміністративного суду адміністративний позов № 520/4785/19 Харківської міської ради (м. Харків, майдан Конституції, 7) до ОСОБА_3, треті особи: Головне управління Національної поліції в Харківській області (м. Харків, вул. Жон Мироносиць, 5), Управління Служби безпеки України в Харківській області (м. Харків, вул. Мироносицька, 2), Прокуратура Харківської області (м. Харків, вул. Б. Хмельницького, 4), Головне управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Харківській області (м. Харків, вул. Шевченка, 8), Харківська обласна державна адміністрація (м. Харків, вул. Сумська, 64) про обмеження права на мирне зібрання.

В ході розгляду стало відомо, що 16 травня 2019 року Харківська міська рада звернулася до Харківського окружного адміністративного суду з вищевказаним позовом, в якому з урахуванням змін предмету позову просила обмежити право на свободу мирних зібрань шляхом заборони проведення гр. ОСОБА_3 (адреса невідома, тел.: НОМЕР_1 пошта; ІНФОРМАЦІЯ_1) використання та встановлення намету або інших споруд під час проведення безстрокового мирного зібрання на майдані Свободи напроти будівлі Харківської обласної державної адміністрації у м. Харкові.

У задоволенні адміністративного позову Харківської міської ради (м. Харків, майдан Конституції, 7) до ОСОБА_3, треті особи: Головне управління Національної поліції в Харківській області (м. Харків, вул. Жон Мироносиць, 5), Управління Служби безпеки України в Харківській області (м. Харків, вул. Мироносицька, 2), Прокуратура Харківської області (м. Харків, вул. Б. Хмельницького, 4), Головне управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Харківській області (м. Харків, вул. Шевченка, 8), Харківська обласна

державна адміністрація (м. Харків, вул. Сумська, 64) про обмеження права на мирне зібрання – відмовити [1]

Херсонський окружний адміністративний суд 12 жовтня 2018 р. у складі головуючого судді Гомельчука С.В., перевіряючи виконання вимог статті 280 КАС України за позовною заявою по справі № 540/2139/18 Виконавчого комітету Херсонської міської ради до ОСОБА_1, ОСОБА_2 – голови Херсонської міської громадської організації «Вело Херсон» про обмеження проведення мирних заходів, встановив, що 12 жовтня 2018 року Виконавчий комітет Херсонської міської ради звернувся із адміністративним позовом до ОСОБА_1, ОСОБА_2 – голови Херсонської міської громадської організації «Вело Херсон» про обмеження проведення мирних заходів.

Рішення по даній справі суд виніс у такому вигляді – позовну заяву Виконавчого комітету Херсонської міської ради до ОСОБА_1, ОСОБА_2 – голови Херсонської міської громадської організації «Вело Херсон» про обмеження проведення мирних заходів, залишити без розгляду [2]

22 серпня 2018 року в м. Запоріжжя Запорізький окружний адміністративний суд у складі головуючого судді Стрельнікової Н.В. розглянув матеріали адміністративної справи № 0840/3455/18 за позовною заявою Виконавчого комітету Запорізької міської ради (69105, м. Запоріжжя, пр. Соборний, 206) до Громадської організації «ЛАВА» (69071, м. Запоріжжя, вул. Баранова, 48) треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору на стороні позивача: Дніпровський відділ ГУНП в Запорізькій області (69006, м. Запоріжжя, пр. Соборний, 191), Управління Служби безпеки України в Запорізькій області (69002, м. Запоріжжя, вул. Олександрівська, 62), Запорізька обласна державна адміністрація про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань.

В ході розгляду стало відомо, що Виконавчий комітет Запорізької міської ради (надалі – позивач) звернувся до Запорізького окружного адміністративного суду із позовною заявою до Громадської організації «ЛАВА» (надалі – відповідач), треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору на стороні позивача: Дніпровський відділ ГУНП в Запорізькій області, Управління Служби безпеки України в Запорізькій області, Запорізька обласна державна адміністрація, в якому позивач просить суд встановити обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань Громадської організації «ЛАВА» у спосіб – заборона проведення з 23.08.2018 по 25.08.2018 зборів, мітингів, пікетів, походів, акцій та демонстрацій, тощо на Майдані Героїв в М. Запоріжжя.

Позовну заяву по даній справі Виконавчого комітету Запорізької міської ради до Громадської організації «ЛАВА», треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору на стороні позивача: Дніпровський відділ ГУНП в Запорізькій області, Управління Служби безпеки України в Запорізькій області, Запорізька обласна державна адміністрація про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань суд залишив без розгляду [3].

Як показує практика, не завжди у судових рішеннях міститься достатнє обґрунтування, викладено факти та аргументи, на підставі яких суд доходить до того чи іншого висновку щодо проведення мирного зібрання, зокрема про його заборону, що може свідчити про безпідставне порушення принципів функціонування демократичного суспільства.

05 травня 2018 року по справі № 804/3278/18 Дніпропетровський окружний адміністративний суд у складі: головуючого судді Олійника В. М. за участі секретаря судового засідання Лісна А.М. за участі: представника позивача представника відповідача представника третьої особи ОСОБА_3 ОСОБА_4 ОСОБА_5 розглянув у відкритому судовому засіданні у місті Дніпрі матеріали за

адміністративним позовом Виконавчого комітету Дніпровської міської ради до Дніпропетровської міської Громадської організації «Союз Офіцерів», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні позивача, – Головне управління Національної поліції в Дніпропетровській області про обмеження права на проведення масового заходу, та встановив, що 04 травня 2018 року Виконавчий комітет Дніпровської міської ради звернувся до Дніпропетровського окружного адміністративного суду з адміністративним позовом до Дніпропетровської міської Громадської організації «Союз Офіцерів», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні позивача, – Головне управління Національної поліції в Дніпропетровській області, в якому просить суд обмежити Дніпропетровській міській громадській організації «Союз Офіцерів» право на проведення масового заходу, мітингів, акцій та інших зібрань, шляхом заборони в заявленому місці біля пам'ятника генералу Пушкіну, з подальшою ходою по пр. Дмитра Яворницького до меморіалу «Вічної Слави», вул. Січеславській Набережній до пам'ятника В.Ф. Маргелову 09.05.2018 з 07.00 до 18:00 з використанням звукопідсилювальної апаратури та ретро-автомобілів (15 одиниць) для підвезення ветеранів (розміщення авто по пр. Д. Яворницького).

У задоволенні адміністративного позову Виконавчого комітету Дніпровської міської ради до Дніпропетровської міської Громадської організації «Союз Офіцерів», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні позивача, – Головне управління Національної поліції в Дніпропетровській області про обмеження права на проведення масового заходу суд відмовив повністю [4]

Розглядом справи № 820/3223/18 27 квітня 2018 р. суддею Харківського окружного адміністративного суду Бадюковим Ю.В., матеріалів адміністративного позову Харківської міської ради до громадянина ОСОБА_1, треті особи: Головне управління Національної поліції в Харківській області, УСБУ в Харківській області, Прокуратура Харківської області, ГУ ДСНС у Харківській області, Харківська обласна державна адміністрація про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань, встановлено, що Харківська міська рада звернулася до Харківського окружного адміністративного суду із позовом, в якому просить суд обмежити право на свободу мирних зібрань шляхом заборони ОСОБА_1 (відповідальна особа згідно повідомлення) та іншим учасникам заходу проведення 29.04.2018 року масового заходу, а саме: маршу та мітингу (маршрут: від Монументу Незалежності (вул. Університетська) по вул. Сумській до пам'ятника Шевченку Т.Г. (вул. Сумська, 37), мітинг біля пам'ятника Шевченку Т.Г.).

Дослідивши матеріали справи суд постановив позовну заяву Харківської міської ради до громадянина ОСОБА_1, треті особи: Головне управління Національної поліції в Харківській області, УСБУ в Харківській області, Прокуратура Харківської області, ГУ ДСНС у Харківській області, Харківська обласна державна адміністрація про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань – залишити без руху [5].

Суддя Харківського окружного адміністративного суду 20 березня 2018 р. Шевченко О.В., розглянувши позовну заяву по справі № 820/1948/18 і додані до неї матеріали за позовом Харківської районної державної адміністрації Харківської області (Григорівське шосе, буд. 52, м. Харків, 61034, код ЄДРПОУ04058775) до ГС «Всеукраїнська аграрна Рада» в особі Голови ОСОБА_1 (АДРЕСА_1), про обмеження права на мирне зібрання, встановив, що до Харківського окружного адміністративного суду звернувся позивач, Харківська РДА Харківської області з адміністративним позовом до ГС «Всеукраїнська аграрна Рада» в особі Голови ОСОБА_1, в якому просить суд

обмежити права на збори шляхом заборони відповідачу та іншим учасникам акції проведення мирного зібрання обабіч автошляху М03, біля смт. Пісочин у Харківському районі Харківської області 20.03.2018 року о 10-00 із залученням транспортних засобів з використанням звукопідсилюючої апаратури, встановлення наметів, столів та використанням агітаційних матеріалів.

Адміністративний позов Харківської районної державної адміністрації Харківської області до ГС «Всеукраїнська аграрна Рада» в особі Голови ОСОБА_1 про обмеження права на мирне зібрання суд постановив залишити без розгляду [6].

Суддя Харківського окружного адміністративного суду 27 квітня 2018 р. Бадюков Ю.В., розглянув в приміщенні суду в м. Харкові матеріали позовної заяви по справі № 820/3223/18 Харківської міської ради до громадянина ОСОБА_1, треті особи: Головне управління Національної поліції в Харківській області, УСБУ в Харківській області, Прокуратура Харківської області, ГУ ДСНС у Харківській області, Харківська обласна державна адміністрація про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань.

В ході розгляду і дослідження матеріалів стало відомо, що Харківська міська рада звернулася до Харківського окружного адміністративного суду із позовом, в якому просить суд обмежити право на свободу мирних зібрань шляхом заборони ОСОБА_1 (відповідальна особа згідно повідомлення) та іншим учасникам заходу проведення 29.04.2018 року масового заходу, а саме: маршруту та мітингу (маршрут: від Монументу Незалежності (вул. Університетська) по вул. Сумській до пам'ятника Шевченку Т.Г. (вул. Сумська, 37), мітинг біля пам'ятника Шевченку Т.Г.).

Суд вирішив позовну заяву Харківської міської ради до громадянина ОСОБА_1, треті особи: Головне управління Національної поліції в Харківській області, УСБУ в Харківській області, Прокуратура Харківської області, ГУ ДСНС у Харківській області, Харківська обласна державна адміністрація про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань – повернути позивачу [7].

Враховуючи те, що свобода на проведення мітингів є одним із основних прав у демократичному суспільстві та однією з гарантій функціонування такого суспільства, а також з урахуванням заявленої кількості учасників акції, необхідності забезпечення громадського правопорядку та здійснення інших організаційних заходів щодо захисту громадян, з метою запобігання правопорушенням та злочинам, правильним є висновок про необхідність обмеження заявленого відповідачем масового заходу в частині місця його проведення. Оскільки пікетування безстроково позбавить можливості органи місцевого самоврядування та правоохоронні органи здійснити належну розробку плану необхідних заходів із забезпечення громадського порядку під час проведення масового заходу та забезпечити його виконання, апеляційний суд дійшов правильного висновку про обґрунтованість вимог позивача щодо обмеження проведення масового заходу в часі в частині безстроковості.

Таким чином, аналізуючи судову практику у справах за позовами суб'єктів владних повноважень про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання, можна зробити висновок про здебільшого правильне вирішення судами таких справ. Під час їхнього розгляду та вирішення судами ретельно досліджувалися і оцінювалися надані докази та забезпечувалося виконання норм закону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Справа № 520/4785/19 // Єдиний державний реєстр судових рішень – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81792602> (дата звернення: 09.04.2020)
2. Справа № 540/2139/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77082856> (дата звернення: 09.04.2020)
3. Справа № 0840/3455/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75998919> (дата звернення: 09.04.2020)
4. Справа № 804/3278/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73809413> (дата звернення: 09.04.2020)
5. Справа № 820/3223/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73695793> (дата звернення: 09.04.2020)
6. Справа № 820/1948/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72828004> (дата звернення: 09.04.2020)
7. Справа № 820/3223/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73695838> (дата звернення: 09.04.2020)
8. Кодекс адміністративного судочинства України. // *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, № 37. ст. 466